

האליטות החילוניות והדתיות רוצות לחזור אחורה, לימים הטובים בלי המזרחים

בסדרה החדשה "מלחמות היהודים" בוחן רון כחלילי את שינויי העומק המתרחשים כיום בחברה הישראלית. מה קורה לאליטות, לציונות הדתית ולחרדים, והיכן בכל זה מצויים המזרחים

אינס אליאס 11.03.2021 10:00

הבמאי והיוצר רון כחלילי תוכנן לעשות סדרה על הדתה; על האופן שבו הציונות הדתית משתלטת לאטה על עוד ועוד מחוזות חילוניים, מקימה מבנים תורניים, מחדירה תכנים למערכת החינוך ומסמנת את השלטון במדינה כיעד מרכזי. אבל אז הגיעה הקורונה וטרפה את כל הקלפים. בסדרה מרתקת של שלושה פרקים, ששידורה החל השבוע בהוט 8, משרטט כחלילי את "מלחמות היהודים" שניטשות בין החרדים לדתיים הלאומיים, בעוד שהמזרחים, המסורתיים, משחקים משחק אחר לגמרי.

"תפסתי את השבטים ברגע של שינוי דרמטי", אומר כחלילי. "כולם מתפרקים, כולם זזים". לדבריו, תוך כדי העבודה על הסדרה התוודע למורכבות של החברות האמוניות שביקש לבחון, אבל יותר מהכל, הבין "את המשבר העצום שנמצאת בו החברה החילונית, ההגמונית. כל המרואיינים דיברו על הרגע התנ"כי שבו אנחנו חיים", הוא מוסיף. "העולם נעצר, אנחנו במגיפה. ובתוך זה אלוהים נעשה עניין משמעותי. ואילו הקבוצה החילונית יושבת בלי חזון, בלי הנהגה. החילוניות כאילו נותרה ריקה מתוכן. אין בה כלום חוץ משנאה למחנות אחרים".

בשנה האחרונה היינו עדות לגילויי שנאה של החברה החילונית השמאלנית כלפי חרדים, והיא מצויה גם בסדרה, בעיקר בפאנל של יולי תמיר, נמרוד אלוני ויורם הרפז, שיושבים בינם ובין עצמם, המומים, מוכים ו"נרדפים" כדבריהם, ומדברים על המלחמה שעליהם להוסיף ולהתמיד בה נגד חדירה של ערכים בלתי רצויים אל עולמם ואל מערכות החינוך, המשפט והתרבות שהם בנו לעצמם. הם נרדמו בשמירה ועכשיו השפה שלהם היא שפה של מלחמה. "החרדים מאוסים בעיני", אומר הרפז. ואותו מיאוס הוא שהוביל למעשה להזדהות ולאִיחוד האינטרסים בין הקבוצות האמוניות ובין המזרחים. מצביעי הליכוד המזרחים מאוסים בעיני האליטות כמו אותם חרדים ודתיים "משיחיים". "מזרחים לא שונאים דת ולא פוחדים ממנה", מוסיף כחלילי. "הם לא גדלו על המרד הדרמטי הזה של החילוניות בדתיות".

תמונת המראה של הקבוצה החילונית של אלוני, תמיר והרפז היא האליטה הוותיקה של הציונות הדתית, זו שהיתה בעבר המפד"ל, על גלגוליה הפוליטיים העכשוויים. "רפי פרץ זה הציונות הדתית? אני חושבת שסבא שלי וסבא של שירה לא היו מצביעים לרפי פרץ", אומרת עורכת הדין אושרת שוהם לשירה בן ששון פרוסטנברג, נכדתו של הרב ד"ר יוסף בורג, במפגש מצולם של אותה קבוצה. הרצון המבוטא הוא לחזור לבסיס של הציונות הדתית, לפני שהגיעו אליה קבוצות חדשות, שכוללות גם

מזרחים לא מעטים. איתמר בן גביר למשל, שבעבר ריאיינתי אותו במדור זה, דיבר באופן מובהק על הגזענות בתוך ההתנחלויות ובתוך הציונות הדתית.

את עניין החזרה הזאת אל אותה ארץ ישראל יפה וישנה, רק במובן הדתי לאומי, מציגה אורלי גולדקלנג, סגנית עורך "מקור ראשון", בסצינה אחרת באותו פרק: "... היום יש את הרשתות החברתיות, יש את אראל סג"ל, את קלמן ליבסקינד, יש כל מיני אנשים שלא ייתנו לך כבר לזלזל בדעה הימנית כאילו היא איזה דעת ארחי פרחי. אין יותר צ'חצ'חים". כך, באופן זהה לעמדות הקבוצה החילונית האליטיסטית, עמדות כגון אלה של הציונות הדתית האליטיסטית מעידות שהרענון של הציונות הדתית מתבטא בחזרה לאחור. במקרה של הציונות הדתית מדובר באחיזה בדעה ימנית שהיא לא מסורתית, לא מזרחית, לא ביביסטית. המקום של המזרחיות אצל שתי הקבוצות המנוגדות הללו הופך, כמו תמיד, לשקוף, מובלע.

שני הפרקים הראשונים של הסדרה כמעט שלא מציגים מזרחים, מלבד ש"ס של הרב עובדיה יוסף. "העיסוק המרכזי הוא במלחמות פנימיות בין קבוצות אשכנזיות", אומר כחילי. "במהלך הסדרה אני מראיין עוד אשכנזי ועוד אשכנזי והמזרחים לא קיימים בכלל, הם לא נמצאים".

זאת כבר לא מלחמה של ימין ושמאל. אפילו קבוצות חילוניות ושמאלניות מוכנות היום לתמוך בנפתלי בנט, בהתאם לתוכנית שאליה התוודענו באחרונה למנות את בנט לראש מחנה המרכז. הבחירה הזאת נועדה רק להפיל את נתניהו, ולהפיל את נתניהו פירושו למחוק את בוחריו, שרבים מהם והבולטים שבהם — מזרחים. אי אפשר להתעלם מכך שהחיבורים הפוליטיים הללו מתקיימים על בסיס אתני. מספיק לראות את ועידת המשפיעים שערכה קשת 12 ב-7 במאסר בבנייני האומה בירושלים, שבה הרוב המוחלט של הדוברים היו אשכנזים, כדי להבין שמי שאמור להשפיע מגיע מאותה קבוצה הומוגנית.

המזרחים מגיעים אל הסדרה בפרק השלישי, שעוסק במסורתיים. "החוזק של המסורתיים הוא שאין בה אידיאולוגיה, וזאת גם החולשה שלה", אומרת בסדרה הפעילה הפוליטית שגית פרץ-דרעי. לדברי כחילי, "הקבוצה המסורתית המתונה מאבדת את הכוח שלה כשהיא הופכת לפוליטית". הוא מתאר תהליך שבו המזרחים נכנסים אל הליכוד כמסורתיים מתונים, ושם הם עוברים "תהליכי סוציאליזציה שמובילים אותם לאמץ את התפישה של ארץ ישראל התנ"כית, ההתנחלויות ומערת המכפלה". ואולם, המזרחיות המסורתית היא אמנם ימנית, אבל עיקרה של התפישה המסורתית נותרה עדיין לא פוליטית, אלא חברתית ואפילו משפחתית. השינוי שהתרחש בה הוא היכולת שלה להכיל אנשים ועמדות שאינם שמרניים בתוך המסגרת הקיימת. כך, אצל משפחת חסון המסורתית, האחות מגיעה עם בת זוגה וכל הנשים, ללא הבדל של נטייה מינית, עומדות יחד במטבח, מכינות את האוכל ומגישות אותו.

הסדרה של כחילי היא הדוקו הראשון שעוסק במסורתיים. "הייתי בהלם מהנתון הזה", אומר כחילי. "לא האמנתי. מזרחים לא קיימים. אנחנו לא במשחק הזה. אנחנו סרח עודף; לא סופרים אותנו בכלל. כשרוצים את הקול שלנו מביאים לנו את אלי אוחנה. המתינות המזרחית יושבת פה וכל הזמן חוטפת עגבניות כאילו היא קיצונית וביביסטית. אבל אחרי כל הנהי והבכי של השמאל, החילונים הם הרוב, הם הכוח, השלטון".

הסיפור המזרחי הוא לכאורה סיפור נלווה למלחמות השבטים, אך הוא מגלם בתוכו את הסיפור כולו. המזרחים נכנסו לציונות הדתית והיא איבדה את דרכה, המזרחים נכנסו לליכוד והוא איבד את דרכו, המזרחים נכנסו לעבודה והיא נמחקה. כל הקבוצות הללו היום רוצות לחזור אל העבר הישן והטוב. וכל זה לא מדובר, מוכחש, מודחק. "אני רוצה לדעת מי גזען כלפי מזרחים", מדגיש כחלילי, "וזה שמשתמש בכל מיני מושגים כדי להסוות את הגזענות שלו הוא הכי מסוכן לי. הוא מכחיש אותי, הוא מעלים אותי. ברגע שאתה שונא אותי באופן ישיר, אני נמצא, אני יודע איפה אני, ואני יכול עכשיו לנסח לי אסטרטגיה ושיטות פעולה. הרבה יותר קשה לי להתמודד עם העמימות הזאת של החילוניות".

ועם זאת, מסכם כחלילי, "בסוף הסדרה, עם כל הכאוס הזה, אני אופטימי. כי כשאתה מזהה את הבעיות אתה בדרך לפתרון. ראיתי את השינויים שעוברת כל חברה, כמה זה לא הומוגני והבנתי שאמנם 'אלוהים עושה קאמבק', כמו שאמר אחד המרואיינים בסדרה, אבל העולם הולך לקראת חילון. והחילוניות שתנצח היא זאת שיכולה להביא עמדה אחרת, לא זאת של אחד נגד השני. מי שינצח באמת זה החילוני המתון שיכול לחיות עם הדת".